

СЎЗ САНЪАТИ
ХАЛҚАРО ЖУРНАЛИ
4 ЖИЛД, 1 СОН

МЕЖДУНАРОДНЫЙ ЖУРНАЛ
ИСКУССТВО СЛОВА
ТОМ 4, НОМЕР 1

INTERNATIONAL JOURNAL
OF WORD ART
VOLUME 4, ISSUE 1

Бош муҳаррир:

Холбеков Муҳаммаджон

ф.ф.д., профессор (Ўзбекистон)

Бош муҳаррир ўринбосари:

Тўхтасинов Илҳом

ф.ф.д., доцент (Ўзбекистон)

Таҳрир хайъати:

Назаров Бахтиёр

академик. (Ўзбекистон)

Якуб Умарўғли

ф.ф.д., профессор (Туркия)

Алмаз Улви Биннатова

ф.ф.д., профессор (Озарбайжон)

Бокиева Гуландом

ф.ф.д., профессор (Ўзбекистон)

Миннуллин Ким

ф.ф.д., профессор (Татаристон)

Махмудов Низомиддин

ф.ф.д., профессор (Ўзбекистон)

Керимов Исмаил

ф.ф.д., профессор (Россия)

Жўраев Маматкул

ф.ф.д., профессор (Ўзбекистон)

Куренов Рахыммамед

к.ф.н. (Туркменистон)

Кристофер Жеймс Форт

Мичиган университети (АҚШ)

Умархўжаев Мухтор

ф.ф.д., профессор (Ўзбекистон)

Мирзаев Ибодулло

ф.ф.д., профессор (Ўзбекистон)

Болтабоев Ҳамидулла

ф.ф.д., профессор (Ўзбекистон)

Дўстмухаммедов Хуршид

ф.ф.д., профессор (Ўзбекистон)

Лиходзиевский А.С.

ф.ф.д., профессор (Ўзбекистон)

Сиддикова Ирода

ф.ф.д., профессор (Ўзбекистон)

Шиукашвили Тамар

ф.ф.д. (Грузия)

Юсупов Ойбек

масъул котиб, доцент (Ўзбекистон)

Главный редактор:

Холбеков Муҳаммаджон

д.ф.н., профессор (Ўзбекистон)

Заместитель главного редактора:

Тухтасинов Илҳом

к.ф.н., доцент (Ўзбекистон)

Редакционная коллегия:

Назаров Бахтиёр

академик. (Ўзбекистон)

Якуб Умар оглы

д.ф.н., профессор (Туркия)

Алмаз Улви Биннатова

д.ф.н., профессор (Азербайджан)

Бакиева Гуландом

д.ф.н., профессор (Ўзбекистон)

Миннуллин Ким

д.ф.н., профессор (Татарстан)

Махмудов Низомиддин

д.ф.н., профессор (Ўзбекистон)

Керимов Исмаил

д.ф.н., профессор (Россия)

Джураев Маматкул

д.ф.н., профессор (Ўзбекистон)

Куренов Рахыммамед

к.ф.н. (Туркменистон)

Кристофер Джеймс Форт

Университет Мичигана (США)

Умархаджаев Мухтар

д.ф.н., профессор (Ўзбекистон)

Мирзаев Ибодулло

д.ф.н., профессор (Ўзбекистон)

Балтабаев Ҳамидулла

д.ф.н., профессор (Ўзбекистон)

Дустмухаммедов Хуршид

д.ф.н., профессор (Ўзбекистон)

Лиходзиевский А.С.

д.ф.н., профессор (Ўзбекистон)

Сиддикова Ирода

д.ф.н., профессор (Ўзбекистон)

Шиукашвили Тамар

д.ф.н. (Грузия)

Юсупов Ойбек

отв. секретарь, доцент (Ўзбекистон)

Editor in Chief:

Kholbekov Muhammadjan

Doc. of philol. scien., prof. (Uzbekistan)

Deputy Chief Editor

Tuhtasinov Ilhom

Ph.D. Ass. Prof. (Uzbekistan)

Editorial Board:

Bakhtiyor Nazarov

academician. (Uzbekistan)

Yakub Umarogli

Doc. of philol. scien., prof. (Turkey)

Almaz Ulvi Binnatova

Doc. of philol. scien., prof. (Azerbaijan)

Bakieva Gulandom

Doc. of philol. scien., prof. (Uzbekistan)

Minnulin Kim

Doc. of philol. scien., prof. (Tatarstan)

Mahmudov Nizomiddin

Doc. of philol. scien., prof. (Uzbekistan)

Kerimov Ismail

Doc. of philol. scien., prof. (Russia)

Juraev Mamatkul

Doc. of philol. scien., prof. (Uzbekistan)

Kurenov Rakhimmamed

Ph.D. Ass. Prof. (Turkmenistan)

Christopher James Fort

University of Michigan (USA)

Umarkhodjaev Mukhtar

Doc. of philol. scien., prof. (Uzbekistan)

Mirzaev Ibodulla

Doc. of philol. scien., prof. (Uzbekistan)

Boltaboev Hamidulla

Doc. of philol. scien., prof. (Uzbekistan)

Dustmuhammedov Khurshid

Doc. of philol. scien., prof. (Uzbekistan)

Lixodzievsky A.S.

Doc. of philol. scien., prof. (Uzbekistan)

Siddiqova Iroda

Doc. of philol. scien., prof. (Uzbekistan)

Shiukashvili Tamar

Doc. of philol. scien. (Georgia)

Yusupov Oybek

Ass. prof. (Uzbekistan) - Senior Secretary

Адабиётшунослик

- 37. Po‘latova Sevara Mahmud qizi**
HOZIRGI O‘ZBEK ADABIY ME‘YORIDAGI LAKUNALAR
(VOBKENT TUMANI MISOLIDA).....6
- 38. Давронова Махфуза Исроиловна**
МАВЗУ ВА МАЗМУНДА МУШТАРАКЛИК.....11
- 39. Давронова Шохсанам Ғайбуллоевна**
АБДУЛЛА ҚОДИРИЙ АНЪАНАЛАРИ ВА ИСТИҚЛОЛ ДАВРИ ЎЗБЕК
РОМАНЧИЛИГИ.....18
- 40. Qurbonova Oltinoy Bekmurotovna**
IBROHIM G‘AFUROV – SHE’RSHUNOS.....26
- 41. Мусурманов Эркин Раббимович**
O‘ZBEKISTON HUDUDIDAN XITOYGA YOYILGAN
BUDDAVIYLIK G‘OYASI VA MIFOLOGIYA.....34
- 42. Рузобаева Нигорахон Рахимовна**
ЭКСТРАЛИНГВИСТИЧЕСКИЕ ОСОБЕННОСТИ АНТИТЕЗЫ В УЗБЕКСКИХ
И АНГЛИЙСКИХ ХУДОЖЕСТВЕННЫХ ТЕКСТАХ.....40
- 43. Тўмарис Бутунбаева**
АЪЗАМ ЎКТАМ ВА МИНҲОЖИДДИН МИРЗО
ШЕЪРИЯТИДАГИ ЎХШАТИШЛАР.....47
- 44. Хажиева Феруза Мэлсовна**
ЖЕЙ ПАРИНИ ИЖОДИДА БИОГРАФИК РОМАН КОНЦЕПЦИЯСИ.....51
- 45. Zoyirova Go‘zal Nematovna**
SAMANDAR VOHIDOVNING EPIGRAF QO‘LLASH MAHORATI.....60
- 46. Охунова Гўзалхон Ҳамдамбековна**
ҲИКОЯ ЖАНРИ ТАРАҚҚИЁТИНИНГ ЎЗИГА ХОС ХУСУСИЯТЛАРИ.....67

Тилшунослик

- 47. Bekmurodova Firuzabonu Normurodovna**
SPECIFIC FEATURES OF CEREMONIES AND THEIR LINGUAPRAGMATIC
MEANING IN UZBEK CULTURE (AS AN EXAMPLE OF WEDDING CEREMONIES).....73
- 48. Каримов Рустам Абдурасулович**
ЎЗБЕК-ИНГЛИЗ ПАРАЛЛЕЛ КОРПУСИ МАТНЛАРИНИ
ЛИНГВИСТИК ТЕГЛАШ МУАММОЛАРИ.....81
- 49. Қурбанов Мухтар Даулетбаевич**
ҚОРАҚАЛПОҒИСТОН ФИТООЙКОНИМЛАРИНИ ЎРГАНИШНИНГ АҲАМИЯТИ.....87

50. Наргиза Рашидова ЛЕКСИКО-СЕМАНТИЧЕСКИЕ ОСОБЕННОСТИ РЯДА АРАБСКИХ ОДНОКОРЕННЫХ СЛОВ, СВЯЗАННЫХ СО СФЕРОЙ ОБРАЗОВАНИЯ.....	94
51. Рустамов Дилшодбек Абдувахидович НУТҚИЙ ФАОЛИЯТ ТУРЛАРИ.....	104
52. Халилова Рухсора Рауповна ИНТЕРНЕТ МУЛОҚОТЛАРНИНГ ПРАГМАТИК ТАМОЙИЛЛАРИ.....	113
53. Юлдашева Дилором Нигматовна ОСОБЕННОСТИ НЕКОТОРЫХ ПРОФЕССИОНАЛЬНЫХ ФРАЗЕОЛОГИЗМОВ УЗБЕКСКОГО И АНГЛИЙСКОГО ЯЗЫКОВ.....	119
54. Gulchehra Toshpo‘lot qizi Cho‘llyeva OHANG SITUATIV PRAGMATIK TIZIM BIRLIGI SIFATIDA.....	127
55. Mavlonova O‘g‘iloy Hamdamovna КИНОЯНИНГ ОҒЗАКИ, ВАЗИЯТЛИ ВА ДРАМАТИК КЎРИНИШЛАРДА ҚЎЛЛАНИЛИШ АҲАМИЯТИ.....	135
56. Рўзиева Дилфуза Салимбоевна ИНТЕЛЛЕКТУАЛ РОМАН ГЕНЕЗИ СПЕЦИФИК ТАСНИФИ.....	141
57. Бойматова Дилноза Бахтиёровна УНДАЛМАЛИ ГАПЛАРДА ИФОДАЛАНГАН АКСИОЛОГИК МОДАЛЛИКНИНГ ПРАГМАТИК ВА СЕМАНТИК ВАЗИФАСИ.....	147
Таржимашунослик	
58. Кенджаева Гулрух Фаттиллоевна METHODS OF TRANSLATING REALIAS IN THE NOVEL “DAYS GONE BY” BY A.QADIRI.....	153
59. Қўлдошов Ўктамжон Ўрозович ТАРЖИМАДА КОНВЕРСИВЛИК ВА АНТОНИМЛИК МУНОСАБАТИНИНГ БЕРИЛИШИ.....	160
60. Хидирова Гулнора Нарзиевна СИНТАКСИЧЕСКИЕ ТРАНСФОРМАЦИИ В ХУДОЖЕСТВЕННОМ ПЕРЕВОДЕ (НА МАТЕРИАЛЕ РУССКИХ ПЕРЕВОДОВ РОМАНА А.КАДЫРИ).....	167
61. Akhmedova Rano Ashurovna THE FEATURES OF TRANSLATION OF PHRASEOLOGICAL UNITS.....	174
62. Aripova Kamola Yusupovna THE DISTINCTIVE FEATURES OF TRANSLATION OF THR NOVEL “NIGHT AND DAY”.....	179

Лингводидактика

63. Jalilova Guzal G'ulomovna

‘FLIPPED CLASSROOM’ MODULINING GAPIRISH KOMPETENSIYASINI

RIVOJLANTIRISHDAGI O'RNI: ‘KICHIK GURUHLI MUNOZARA’ TEXNIKASI.....184

64. Ш.Б.Рахимова

НОФИЛОЛОГИК ТАЪЛИМ ЙЎНАЛИШИ ТАЛАБАЛАРИНИНГ

ИНГЛИЗ ТИЛИДА ТАЛАФФУЗ МАҲОРАТИНИ КОММУНИКАТИВ

ЁНДАШУВ АСОСИДА ОШИРИШ.....190

Журналистика

65. Садокат Махсумова

МЕДИА МАКОНДА ОММАВИЙ АХБОРОТ ВОСИТАЛАРИ ФАОЛИЯТИДАГИ

ЎЗГАРИШЛАР.....195

СЎЗ САНЪАТИ ХАЛҚАРО ЖУРНАЛИ МЕЖДУНАРОДНЫЙ ЖУРНАЛ ИСКУССТВО СЛОВА INTERNATIONAL JOURNAL OF WORD ART

Адабиётшунослик

Po'latova Sevara Mahmud qizi,
Buxoro davlat universiteti o'qituvchisi
Buxoro, O'zbekiston
E-mail: sevaramahmudqizi@gmail.ru

HOZIRGI O'ZBEK ADABIY ME'YORIDAGI LAKUNALAR (VOBKENT TUMANI MISOLIDA)

<http://dx.doi.org/10.26739/2181-9297-2021-1-37>

ANNOTATSIYA

Ushbu maqolada Vobkent tumanidagi adabiy me'yor darajasiga ko'tarilmagan lakunalar haqida so'z boradi. Tilimizda mavjud bo'lgan barcha so'zlar bizning lug'at boyligimizni tashkil etadi. O'zbek shevalarida juda ko'plab so'zlar mavjud bo'lib, bu so'zlarning ko'pchiligi hali adabiy tilga qabul qilinmagan. Ular ko'proq badiiy adabiyot tilida sheva vakillarining nutqidagina ishlatiladi. Adabiy tilimiz shevalardan oziqlanib, boyib, takomillashib boradi. Vobkent tumani misolida sheva xususiyatlari tahlil qilinar ekan, bu leksikaning mavzuiy tasnifi xilma-xil ekanligini ko'rishimiz mumkin. Yerlik aholining tilida iste'molda bo'lgan kundalik turmushda ishlatiladigan so'zlarning rang-barangligi, marosim nomlari, hayvonlar bilan bog'liq terminlar bu xalqning qadimiy madaniyati, ma'naviyatini ifoda qiluvchi so'zlardir. Qancha xalq, millat, elat ko'p bo'lsa, ularni umumlashtiruvchi jihatlari bilan bir qatorda farqli xususiyatlari ham ko'zga tashlanadi. Shu jumladan, Vobkent tumani ham o'ziga xos tarixiy taraqqiyoti, hududning tarixiy-geografik xususiyatlari, aholining turmush madaniyati, xo'jaligi bilan alohida ajralib turadi.

Tayanch so'zlar: sheva, lahja, dialekt, lakuna, fonetik sistema, leksika, grammatika, turkiy til, milliy boyluk, adabiy til, imlo, tarjimashunoslik, elektron tarjima, shakl, ma'no.

Pulatova Sevara,
teacher of Bukhara State University
Bukhara, Uzbekistan
E-mail: sevaramahmudqizi@gmail.ru

LACUNAS OF MODERN USBEK LITERARY NORMS (ON THE EXAMPLE OF VOBKENT DISTRICT)

ABSTRACT

This article is about lacunae in Vobkent district that have not risen to the level of literary norms. All the words in Uzbek dialects, many of which have not yet been adopted into the literary language. They are mostly used in the language of fiction only in the form of dialects. Our literary language is nourished, enriched and improved by dialects. Analyzing the features of dialect in the example of Vobkent district, we can see that the thematic classification of this lexicon is different.

The variety of words used in everyday life in the language of the local population, ceremonial names, terms related to animals are The ancient culture and spirituality of the people are the words of the people. The more peoples, nations and ethnic groups there are, the more they have common features, as well as different features. In particular, Vobkent district has its own unique history. Development, historical and geographical features of the region, the culture of life of the population, the economy.

Key words: dialect, lacuna, phonetic system, vocabulary, grammar, turkish language, national wealth, literary language, spelling translation, form, meaning.

Пулатова Севара Махмудовна

Преподаватель Бухарского государственного университета

Бухара, Узбекистан

E-mail: sevaramahmudqizi@gmail.ru

ЛАКУНЫ СОВРЕМЕННЫХ УЗБЕКСКИХ ЛИТЕРАТУРНЫХ НОРМ (НА ПРИМЕРЕ ВОБКЕНТСКОГО РАЙОНА)

АННОТАЦИЯ

В статье рассматриваются лакуны, не поднявшиеся до уровня литературных норм в Вобкентском районе. Все слова, которые существуют в нашем языке, составляют наш словарный запас. В узбекских диалектах очень много слов, многие из которых еще не приняты в литературный язык. В художественный литературный язык питается, обогащается и совершенствуется диалектами. Анализируя особенности диалекта на примере Вобкентского района, мы видим, что тематическая классификация этой лексики иная. Разнообразие употребляемых в повседневной жизни слов в языке местного населения. Обрядовые имена. Термины, связанные с животными. Это слова, которые выражают древнюю культуру народа, развитие, историко-географические особенности региона, культура населения, экономика. Есть слова, многие из которых еще не вошли в литературный язык. В основном они используются в художественной литературе только в диалектной речи. Наш литературный язык питается, обогащается и улучшается за счет диалектов. Анализируя особенности диалекта на примере Вобкентского района, мы видим, что тематическая классификация этой лексики разнообразна. Многообразие слов, употребляемых в повседневной жизни на языке местного населения. Церемониальные имена и животные термины – это слова, которые выражают древнюю культуру и духовность этого народа. Чем больше существует народов, наций и этнических групп, тем больше у них общих черт, а также разных черт. В частности, Вобкентский район имеет свое историческое развитие историко-географические особенности региона. Его отличает культура быта и экономика населения.

Respublikamizda so'nggi yillarda olib borilayotgan islohotlar barcha sohalarni qamrab olayotganligi hech kimga sir emas. Ayni vaqtda, bu o'zgarishlarning eng muhimi ta'lim va tilga bo'lgan e'tibor, desak adashmagan bo'lamiz. O'zbek tilining mavqeini oshirish, uni rivojlantirish bo'yicha salmoqli ishlar amalga oshirildi. Muhtaram prezidentimiz ta'kidlaganlaridek, dunyodagi qadimiy va boy tillardan biri bo'lgan o'zbek tili xalqimiz uchun milliy o'zligimiz va mustaqil davlatchilik timsoli, bebaho ma'naviy boylik, buyuk qadriyatdir. Har birimiz davlat tiliga bo'lgan e'tiborni mustaqillikka bo'lgan e'tibor deb, davlat tiliga ehtirom va sadoqatni, ona vatanga ehtirom va sadoqat deb bilishimiz kerak.

Chindan ham, til – millatning ruhi, uning or-nomusi, ma'naviy qiyofasi, orzu-umidlarining namunasidir. Til millatning birligi va birdamligining timsoli. U millatni yagona xalq sifatida o'z atrofida birlashtiradi va dunyoda borligini ta'min etadi. Zero, xalq bo'lishi uchun milliy til bo'lishi kerak. Milliy til bu – sheva. O'zbek xalq shevalariga oid ko'plab ilmiy ishlar o'z ahamiyati va qimmatini bilan qadrlidir. Chunki bugungi kunda milliy tilimizga bo'lgan e'tibor davr talabi uchun juda muhim. Shavkat Mirziyoyev Miromonovich aytganlaridek, "Davlat tili masalasi milliy

g'oyamizning asosiy tamoyillaridan biri bo'lishi zarur. Yosh avlod qalbiga ona tilimizni bolalikdan singdirish maqsadida ta'limning barcha bosqichlarida o'zbek tilini zamonaviy va innovatsion texnologiyalar asosida mukkamal o'rgatishga alohida e'tibor qaratishimiz lozim. Toki, bolalarimiz o'zbek tilida ravon o'qiydigan, ravon yozadigan va teran fikrlaydigan insonlar bo'lib yetishsin.

Shuningdek prezidentimiz tilshunoslikning bir bo'limi bo'lgan shevashunoslik masalasiga ham e'tibor qaratib quyidagi fikrlarni keltirib o'tadilar: "Biz xalqimizning taqdiri, ertangi kuni haqida o'ylar ekanmiz, eng avvalo, millatimizning asl fazilatlarini, go'zal urf-odatlarimiz, betakror san'atimiz va adabiyotimizni, ona tilimizni ko'z qorachig'iday saqlashimiz zarur. Shuningdek, o'zbek tilining o'ziga xos xususiyatlari, shevalari, tarixiy taraqqiyoti, uning istiqboli bilan bog'liq ilmiy tadqiqotlar samarasini oshirish, kadrlar tayyorlash sifatini tubdan yaxshilashga erishmog'imiz zarur. Bu ishlar uchun moliyaviy resurslar va mablag'larni also ayamasligimiz kerak.

Shevashunoslikdagi bir qator ishlar o'tgan asrda yakunlangan bo'lishiga qaramay biz unga qayta va qayta murojaat qilaveramiz. Chunki shevalardagi boyliklarimiz bizning o'z tilimiz, milliy boyligimiz, milliy qadriyat va tarixiy etnogenimizdir. Adabiy til uchun sheva asosiy manba sanaladi (2, 6). Hozirgi o'zbek adabiy tili ma'lum shevalarga tayanadi. Sheva tilning imlo va talaffuzini, shuningdek fonetik sistemasi, grammatik tuzilishi, leksik boyligini me'yorlashtirishga xizmat qiladi. Shu nuqatayi nazardan, Prezidentimizning "O'zbek tilini davlat tili sifatida qo'llanishini kengaytirish, rivojlantirish, ilmiy tadqiqotlarni qo'llab-quvvatlash, o'qitish metodikasini takomillashtirish bo'yicha 2019-2020-yillarga mo'ljallangan chora-tadbirlar dasturi"da "O'zbek shevashunosligi markazi"ni tashkil etish ko'zda tutilgan va shevalarni jiddiy o'rganish areal lingvistik bosqichni takomillashtirish ta'kidlangan. O'ylaymizki, bu dastur mustaqillikning ma'naviy asoslarini mustahkamlash, milliy qadriyatimizni asrash borasida xalqimiz, ota-bobolarimiz ulug'lagan yo'lni davom ettirishimizga huquqiy asos bo'ldi.

Turkiy til azal-azaldan ham boy, serqirra ekanligini A.Navoiy o'zining "Muhokamat ul lug'atayn" asari orqali isbotlab bergan edi. U fors tilidan turkiy tilning nutqiy imkoniyatlari yuqori ekanligini ko'rsatib yuksaklarga ko'tardi. Ammo hozirgi kunda tilimiz ana shu nutqiy imkoniyatlaridan foydalanishda biroz oqsoqlanib qolganday tuyuladi. Buning isboti sifatida bizda tarjimashunoslikning yetarli darajada rivojlanmaganligi, elektron tarjimada istalgan manbani asliday tarjima qila ololmasligimizda ko'rishimiz mumkin. Bundan tashqari turli asarlarni o'qiyotganimizda ba'zi biz anglamagan so'zlar uchraydi, ammo bunday so'zlarning izohini lug'atdan ham topa olmaymiz. Natijada asarni to'liq tushunishimiz, asarda nazarda tutilgan muhitni ko'z oldimizda gavdalanitirishimiz mushkul bo'lib qoladi. Shu maqsadda biz shevalarni o'rganib, adabiy tilimizning lug'at boyligini oshirishni ko'zda tutdik. Bu borada biz Vobkent tumani shevasini asosiy manba qilib oldik.

Vobkent shevasida bir qator so'zlar borki, ular adabiy tilimizda uchramaydi. Lekin bularning barchasiga nutq jarayonida ehtiyoj sezamiz, so'zlashish jarayonida unga muhtoj bo'lamiz. Hazrat Navoiy aytganlaridek:

Mengizlari gul-gul, mijalari xor,
Qaboqlari keng-keng, o'gizlari tor.

Navoiy qosh va ko'z orasini qabog' derlar forslarda shu so'z yo'q bunga duch kelganda nima qilarlar, (1, 11) deganlaridek, biz adabiy me'yor deb belgilanmagan sheva birliklariga duch kelganimizda qanday yo'l tutamiz!? Zero so'z boyligi nutq imkoniyatini ta'minlab beradi. O'zbek shevalarida, jumladan, Vobkent tumani shevasida o'zining fonetik va morfologik tarkibi jihatidan, shakl va ma'noda farqlanadigan bir qator dialektal so'zlar borki, ularning o'zbek adabiy tilida muqobili uchramaydi. Bunday so'zlar mazkur shevaning egasi bo'lgan aholining hayotida uchraydigan aniq predmet va hodisalarning leksik-semantik ifodasi sifatida Vobkent tumani aholisining o'zaro munosabatlarida fikr almashinuvlarda vosita bo'lib xizmat qiladi. Mazkur shevadagi adabiy tilda uchramaydigan bunday so'zlarni quyidagi guruhlariga bo'lib tahlil qilish mumkin.

Kundalik turmushda ishlatiladigan so'zlar. Vobkent tumanining deyarli barcha hududlarida birdek qo'llanadigan kachayka (bur rus tilidan o'zlashgan so'z bo'lib, shevada fonetik jihatdan o'zgargan varianti qo'llanadi) so'zi yer ostidan suv chiqarib beruvchi moslamaga nisbatan

qo'llanadi. Bilamizki, adabiy tilimiz shevalardan so'z olish asosida boyib, tilimizning o'ziga xosligi, milliyligi yanada ko'proq namoyon bo'la boshlaydi. Shevamizdagi ba'zi so'zlar ham fonetik, ham leksik xususiyatlariga ko'ra adabiy tilimizdagi so'zlardan farqlanadi va ularni adabiy tilimizda uchratmaymiz. Ammo bu so'zlarimiz o'zining necha ming yillik tarixga egaligi va hozirda faol qo'llanayotganligi sababli adabiy tilimizdan o'rin olishga haqli. Masalan, Kashkort (tojik) – uchi arrali o't o'ruvchi asbob. Qo'lga ilinmaydigan kichkina o'tlarni ildizi bilan olishga yordam beradi. Laganda (tojik) – ko'rpachaga paxta solib tikish. Lablo'ba (tojik) – ko'rpa-ko'rpachalarning chetiga qilinadigan bezak. Odatda lablo'ba gulsiz matodan qirqib, oldindan tayyor holga keltiriladi. Tevona (dev igna\tev igna>tevigna>tevona) – igna turi. Ko'rpa-ko'rpachalar aynan shu igna bilan tikiladi. Chunki tevona igna uzun va yo'g'on bo'ladi. Paxtali, qalin narsalarni tikish uchun mo'ljallangan. Vobkent tumani shevasining deyarli barcha aholisi rajja so'zini ishlatadi. Rajja – yerni tekislashda ishlatiladigan asbob (tojik shevalarida rachcha shaklda uchraydi. O'lchov asbobi). O'rpan – hech narsa ekilmagan bo'z yer. Sho'r bosib hech narsa ekishga yaramay qolgan yerga nisbatan qo'llanadi. So'qi/O'g'ur/Keli – yog'chdan tayyorlangan jism. Don-dun mahsulotlarini yanchishda ishlatiladigan kichkina asbob. Choyxush (tojik) – quritilgan choy. Mo'ra – ketmon, bolta, tesha kabilarga dasta (sopi) o'rnatish uchun mo'ljallangan teshik. Alqindi – sovun qoldig'i, alishtiriq – o't (olov) yoqishda ishlatiladigan buyum. Ko'nazgi/Qo'rlik – sutni qattiq qilish uchun tomiziladigan tomizgi. Ibriq – bo'yni uzun ko'za

Chorvadorlikka oid so'zlar. Ashol – podachiga beriladigan xizmat haqqi sanaladi. Chibish – echki sutining kamligi bois o'sishdan qolgan uloq. Tanqa – yaylovda suv qaynatadigan choy idish. Jirriq – toza tug'ilgan qo'zichoq. Jviriq – tug'ilganiga 5-10 kunlik bo'lgan qo'zichoq. Tana – 1-2 yoshli urg'ochi buzoq. Dromedar – bir o'rkachli tuya. Chovkar – ola-bula otga nisbatan qo'llanadi. Sarka – umumxalq tilida bichilgan bir yoshdan oshgan echki bolasi. Bo'riq/Nushxo't – makka poyasining mol-qo'y yegandan so'ng qolgan qismi. O'qloq – qo'yning yosh bolasi. Cho'g'ri – itning bolasi. Jonliq – hayvonlarga nisbatan umumlashtiruvchi nom. To'bichoq – yumaloq, lo'nda otga nisbatan qo'llanuvchi nom. Ko'najo'sh – sigir ko'p muddat sut berib, keyin sutini kamaytirishi. Asbi tozi – chopqir ot

Kiyim nomlari. Kulata/kultapo'shak – sochni yig'ib yuradigan qalpoq. Tuzilishi: bosh qismi do'ppiga o'xshagan aylana bo'lib, orqasidan uzun soch yig'ib qo'yiladigan qismi bo'ladi. Lachak – bosh kiyim. Asosan, taziya va sallabandonda ayollar bog'lashadi. Ro'molga o'xshab to'rtburchak qilib olinib, iyak ostidan boshning tepasiga bog'lanadi.

Inson tana a'zolarining nomlari. Qilorqa – dumg'azaning tepa qismi. Soqoq – baqbaqa.

Marosim bilan bog'liq nomlar. Choqliq – unashtiruv marosimi. Boyg'azak – kelinga beriladigan narsa. Seroptop (tojik) – barvaqt o'tkaziladigan janoza. Haftak – tug'ilganiga 7 kun bo'lgan chaqaloqning vafot etishi. Sallabandom (tojik) – kelinni ayollar safiga o'tganida boshga salla bog'lash marosimi.

Yuqorida keltirilgan juda ko'plab so'zlar Vobkent tumani shevasida qadimdan qo'llanib kelinmoqda. So'zlarning ba'zilari rus tilidan, ba'zilari esa tojik tilidan o'zlashgan bo'lsada, aholi nutqida hozirda faol ishlatilmoqda. Ularning adabiy tilimizda uchramaganligi hayratlantirmay qolmaydi. Bayon qilingalardan ko'rinib turibdiki, birgina tuman misolida shuncha so'z jamlansa, O'zbekiston hududida qanchadan qancha "O'zbek tili izohli lug'ati" uchun zarur bo'lgan til boyliklarimiz mavjudligi kunday ravshan. Bizning dolzarb vazifamiz ana shu sheva birliklarini yig'ib, izohlashdan iboartdir. Yuqorida keltirilgan fikrlar, Prezident qaror va farmonlari ushbu ishning dolzarbligini ko'rsatib turibdi. Sheva – shunchaki bir hududga tegishli bo'lgan xususiy boylik emas, balki xalq boyligi, xalq g'ururi, xalq o'tmishi va kelajagidir.

Adabiyotlar

1. Mirzaakhmedova M.Yu. Approaches to science and education in the east and in the west. International journal of science and research (ISSN 2319-7067).
2. Акрамов, М.Р. (2013). Психологические аспекты формирования экологического сознания личности. Science and World, 80.

3. Акромов, М.Р. (2020). Талабаларда матнларни идрок этишда психоллингвистиканинг ўрни. Сўз санъати халқаро журналы, 3 (3).
4. Abdijalilova Z. D. (2007). Formation of the discursive competence of law students in teaching writing in a foreign language. BBC 94 Z 40, (41-S), 244.
5. A.A. Abdullayev. System of information and communication technologies in the education. Science and world International scientific journal 2 (№ 5), 19-21
6. M.M.Mirgiyazova, B.I. Urunov, M.S. Saidova. The pedagogical conditions for effective training language teachers professional development new methods and technologies. - Theoretical & Applied Science, 2020, 04 (84), 2020. – P. 1017-1019.
7. Миргиязова М. М. (2017). Innovative technologies in teaching English. Молодой ученый, (25), 301-302.
8. Миргиязова, М. М. (2018). The importance of teaching legal English. Молодой ученый, (32), 94-95.
9. Yusupov O.N. Cognitive semantics in context. Wschodnioeuropejskie Czasopismo Naukowe 7 (2), 84-87.
10. Юсупов О.Н. Ўзбек адабиётининг инглиз тилидаги таржималарининг лингвокогнитив тадқиқи. Сўз санъати халқаро журналы. 3 сон, 3 жилд. Б.102-105.
11. Юсупов О.Н. Анализ проблемы стиля в художественном переводе. The Way of Science, 94. 2014.
12. Юсупов О.Н. Специфика художественного перевода. Наука и Мир 2 (3), 170 - 172. 2014.
13. Мирзаев М. Ўзбек тилининг Бухоро группа шеваляри: – Тошкент: Фан, 1969. – 156 б.
14. Муродова Н Ўзбек тили Навоий вилояти шевалярининг лингвоареал талқини. – Тошкент: Фан, 2007. – 17 б.
15. Решетов В.В. Шоабдурахмонов Ш. Ўзбек диалектологияси. – Тошкент: Ўқитувчи , 1962. – 16 б.
16. Шоабдурахмонов Ш. Ўзбек диалектологияси ва навбатдаги вазифалар. // Ўзбек тили ва адабиёти. -1964. – 5-сон. – 6-10-бетлар.
17. Шерматов А. Лингвистик география нима? – Тошкент: Фан, 1981. – 3 б.
18. <https://art.tadqiqot.uz/index.php/art/article/view/215/214>
19. <https://doi.org/10.37547/tajssei/Volume02Issue12-17>

СЎЗ САНЪАТИ
ХАЛҚАРО ЖУРНАЛИ
4 ЖИЛД, 1 СОН

МЕЖДУНАРОДНЫЙ ЖУРНАЛ
ИСКУССТВО СЛОВА
ТОМ 4, НОМЕР 1

INTERNATIONAL JOURNAL
OF WORD ART
VOLUME 4, ISSUE 1